

TARTIŞMALARIN ODAĞINDA YER ALAN BİR YAZIN: 'GÖÇMEN YAZINI'

Dr. Gürsel UYANIK*

ÖZET

Bu çalışmada, altmışlı yılların başlarında değişik ülkelerden Almanya'ya yapılan işçi göçünden sonra oluşan Göçmen Yazını'nın tarihsel gelişim süreci, ele aldığı konuları, önemli yazarları ve yazının işlevi ile ilgili noktalar dikkate sunulmakta, yazınla ilgili değişik adlandırmalara ve hangi çerçeveye yerleştirilmesi gerektiği noktasındaki tartışmalara açıklık getirilmektedir. Söz konusu yazın çatısı altında etkinliklerde bulunan önemli Türk yazarları tanıtılırken, üzerinde durulan alan, yalnızca Türk yazarlarıyla sınırlı kalmamakta, değişik ülkelerden gelen ve ürettikleriyle Göçmen Yazını'na önemli katkılarda bulunan yazarlardan da bahsedilmektedir.

Türkiye, Yunanistan, İtalya, İspanya ve Fas gibi bazı Akdeniz Ülkeleri'nden altmışlı yılların başlarında iş-gücü olarak Almanya'ya -o zamanlar Federal Almanya'dır- giden insanlar, maddi durumlarını düzelttikten sonra ülkelerine geri dönme düşüncelerini gerçekleştirmez, kısa bir zaman sonra da karşı karşıya kaldıkları sorunları dile getirmek, tutsak oldukları kapallılığı ve suskunluğu aşabilmek amacıyla, konuşmaya ve yazmaya başlarlar. Nilüfer Kuruyazıcı'ya göre, göçmen olmayı kabul etmiş bu insanlar, ilk aşamada hem kendi yaşamlarını anlatabilme hem de tanışık olmadıkları sanayileşmiş bir ülkenin ezen koşullarını ve bu ülke toplumunun onlara ters gelen yaklaşım biçimlerini kaleme almayı denerler¹. Bunlar somut gerçeklerle ilk karşılaşma, yaşanan yeniliğin, hatta yenilginin üstesinden gelme çabaları olarak görülebilir. Bu aşamada yazılanların, yazının ilk tohumlarını oluşturduğu, başka bir söylemle söz konusu yazının oluşmasında önemli ve etkin rol oynayan bu çabaların, yazının başlangıç dönemini belirlediği söylenebilir. Gino Chiellino, bu dönemde yazılanların çok kapsamlı olmadığını, yalnızca gündelik yaşamı tanımaya ve bu öğrenilenleri diğer insanlarla paylaşmaya

* Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Bkz., Nilüfer Kuruyazıcı, "Almanya'da Oluşan Yeni Bir Yazının Tartışılması", *Gurbeti Vatan Edenler*, Yayına Haz: Mahmut Karakuş-Nilüfer Kuruyazıcı, Kültür Bak. Yay., Ankara 2001, s. 6.

yönelik olduğunu saptarken, aslında sözü edilen yazının estetik ve sanatsal boyutuna ilişkin yetersizliklere de göndermede bulunmuş olur².

Alman toplumundan oldukça uzakta duran, kendini soyutlanmış hisseden ve uyum sağlaması istenen yabancı, duygularını ve düşüncelerini yazarak anlatmaya çalışır. Yazılanların ileride yayımlanabileceği düşüncesi o dönemlerde olgunlaşmış değildir. Çok sayıda şiir ve öykü türünden çalışma önemsenmez, üstelik onlardan bazıları yırtılıp atılmaktan kurtulamaz. Yazan kişilerin amaçları arasında, yaşamak zorunda oldukları ülkede, karşı karşıya oldukları durumları dile getirmek ve bu yazma uğraşı yoluyla yalnızlıklarını, dışlanmışlıklarını unutmak vardır. Antonio Hernando, *Im Neuen Land* adlı antolojide konuyla ilgili şunları söyler:

Uzun süreden beri yazıyorum. Ne zamandan beri yazıyorum bunu ben de bilmiyorum. Yazdıklarına bir tarih de koymadım. Yazdığım şiirleri kısa bir süre önceye kadar yırtıyordum. Ancak arkadaşlarımla beğenisini kazanan şiirlerimle daha sonra yakından ilgilenmeye başladım³.

Hazırlık ya da başlangıç aşaması olarak adlandırılabilir bu zaman kesitinde bir şeyler yazan yabancılar ağırlıklı olarak ana-dillerini kullanırlar. Almanca'nın çok az kişi tarafından kullanılabildiği ayrımsandır. Ana-dilin kullanımında bile bir güvensizlik, estetik açıdan bakıldığında bir yetersizlik ya da fakirlik söz konusudur. Ancak ilerleyen zamanla sahip olduğu güvensizlikten kendini kurtardığı ve daha düzeyli bir biçimde kullanılmaya başladığı söylenebilir. Yazınsal niteliklere uygun olmaktan hala uzaktır, ancak bazı yazarların kalemleriyle bu düzeye ulaştığını belirtmek gerekir. Bütün bunlara karşın yine de kültürel azınlıkların dili olmaktan kurtulamaz. Geçen zamanla bir çok yazarın, Almanca yazmaya karşı bir eğilim içinde olduğu göze çarpar. Gino Chiellino'ya göre onları Almanca yazmaya iten en önemli neden, yaşadıkları sorunları Alman toplumunun anlayabileceği bir dil ve anlatım biçimiyle ortaya koyabilme istekleridir. Bu isteğe bağlı olarak, Almanya'da kalma sürelerinin uzamasıyla Almanca'yı kullanma yetilerinin giderek artmış olmasına da işaret eden Chiellino, ikinci kuşak yazarların - artık üçüncü kuşağa üye kişiler de yazıyor- Almanca'yı ana-dillerinden daha iyi kullandıklarını da belirtir⁴.

Maddi sıkıntılarını gidermek amacıyla Almanya'ya giden insanların geldikleri ülkelerdeki sosyal ve ekonomik koşullarla yakından ilgisi olan 'göç' olgusunun Göçmen Yazını'nın doğmasında önemli bir rol oynadığı reddedilemeyecek kadar açıktır. Ülkelerindeki sosyal ve ekonomik koşulların kötü olması, bu insanları karınlarını doyurabilecekleri uzak yerlere gitmeye zorlar. Eğitim düzeyleri düşük, yoksul kesime üye insanlar, doğdukları ülkelerde yaşamlarını

² Bkz., Gino Chiellino, *Literatur und Identität in der Fremde*, Augsburg 1985, s. 29.

³ Antonio Hernando, "Das Gastspiel eines Gastarbeiters", Franco Biondi: *Im Neuen Land, Südwind-gastarbeiterdeutsch*, Bremen 1980, s. 109.

⁴ Bkz., Gino Chiellino, a. g. y., s. 35.

sürdürebilecekleri bir iş bulamayınca söz konusu göç dalgasına kapılırlar. Çoğunun okuma-yazması bile olmayan bu insanlar, ekonomik ve sosyal yapısı ülkeleriyle karşılaştırıldığında çok ileride olan Almanya'da hem sosyal yaşam ve hem de çalışma alanında büyük güçlüklerle karşılaşır. İşte yaşanan bütün bu güçlüklerin anlatılmasında yabancılara oluşturduğu yazının önemli işlevler üstlendiği görülür.

Başlangıçta yaşanan bocalamalardan sonra yazılanların çoğalmaya, çeşitlilik, renklilik ve önem kazanmaya başladığı görülür. Yazarlar, kendi içlerine kapanmaktan kurtulmayı ve bir okuyucu kitlesine ulaşmayı düşünmeye başlarlar. Amaçları, içinde yaşadıkları ve onları neredeyse tutsak eden dışlayıcı baskıyı kırmak, diğer insanlarla iletişime girmektir. Bu düşüncelerin gerisinde, kendilerini içinde yaşadıkları toplumdaki soyutlayan engelleri dile getirmek, başka yazarların türlerini tanımak ve söz konusu yazının gelişmesine katkıda bulunmak da vardır. Başka bir açıdan bakıldığında yazın, Alman basınında yabancılara ilgili olarak çıkan önyargılı ve tek yanlı yazılara karşı denge oluşturmaya, Alman toplumuyla diğer yabancılar arasında köprü kurmaya çalışır. Bazı basın-yayın organlarının olayları kendi çıkarlarına göre yorumlayıp kamuya yansıtması, yabancılara da eyleme geçmesine neden olur. Böylece Almanya'da yaşayan yabancılara, sorunlarını dile getirecekleri bir yol bulmuş olurlar. Yabancı çocukların sorunlarını da dile getiren, Alman toplumunun kendilerine anlayışla yaklaşmasını sağlayıcı bir görevi de üstlenen Göçmen Yazını, yalnızca maddi açıdan doyurulması gereken bir iş gücünün değil, aynı zamanda gelenekleri, görenekleri, bir takım gereksinimleri, giyim ve kuşamlarıyla oldukça değişik kültürlerle sahip insanlara Almanya'ya geldiği mesajını verir. Yabancılar gerçeğini gözler önüne sermeye ve onların sorunları üzerine kamuoyunu aydınlatmaya da yönelir.

Yazının doğuşunda etkili olan olumsuz koşullar, onun bilinen yazın-bilimsel ölçütlerle değerlendirilmesine olanak tanımaz. Göçmen Yazını, öncelikli olarak varolan, başka bir söylemle yaşanan gerçekleri sergilemeye çalışır. Bu gerçekler, yabancılara Almanya'da yaşadıkları sorunlardır. Onları anlatmaya odaklanan yazının, yazınsal ölçütleri geri plana ittiği kolaylıkla saptanabilir. Bazı yazarların aldıkları eğitim ve kültürel düzeyin yetersizliği yanında, öncelikli amacın, Almanya'da yaşayan yabancılara sıkıntılarını dile getirmek olması, yazınsal ve estetiksel inceliklerin dikkate alınmamasına yol açar. Antonio Pesciaroli, 7 Mayıs 1978 tarihli *Corriere d'Italia* dergisinde yazının estetik yanıyla ilgili düşüncelerini şöyle formüle eder:

Bu edebiyat basit yazılmıştır, çünkü ülkelerinden uzaklarda yaşamak zorunda kalan insanların düşüncelerinden ve içinde buldukları koşullardan ortaya çıkmıştır. Bu gerçekten dolayı yazınsal inceliklere ve biçimlere bağlı kalmamıştır: Çünkü o, varolan bir gerçeklikten yola çıkar⁵.

⁵ Heimke Schierloch, *Das alles für ein Stück Brot, Migranteliteratur als Objektivierung des Gastarbeiterdaseins*, Peter Lang verlag, Frankfurt am Main 1984, s. 22.

Ancak dikkatlerden kaçmayan başka bir noktanın da yazınsal ölçütleri hiçbir koşulda devre dışı bırakmayan bir kesimin Göçmen Yazını'na sanatsal ve estetiksel açıdan bakarak eleştirmesidir. Yazına karşı ortaya konan söz konusu estetik direniş, yazınsal yapıtlardaki sanatsal düzey yükselinceye kadar devam edeceğe benzer. Belki de bu direnişin yazına sanatsal açıdan katkısı olacaktır. Nitekim son dönemlerde Aysel Özakin, Gülay Dal, Aras Ören, Zafer Şenocak, Osman Engin, Saliha Scheinhardt, Yüksel Pazarkaya gibi bazı Türk yazarlarının yapıtlarında söz konusu düzeyin daha da yukarılarda olduğu gözlemlenmektedir.

Göçmen Yazını'nın ilk ürünleri arasında 1964 yılında A. Pesciaroli'nin şiir kitapları, V. Öngören'in *Die Deutschlandsakte* adındaki tiyatro yapıtı ve 1967 yılında M. di Mauro'nun otobiyografisi *Bello Stabile* sayılmaktadır⁶. I. Ackermann, Göçmen Yazını'nın yazın dünyasındaki yerinin çok daha yeni olduğunu, yazınsal karakterini yetmişli yılların sonunda seksenli yılların başlarında kazandığını⁷ belirtirken, G. Chiellino, yazının geçmişinin biraz daha geriye uzandığını söylemekte ve örnek olarak *Das Unsichtbare sagen* adlı antolojiyi göstermektedir. Chiellino'ya göre yazının doğuş tarihi kırk-kırkbeş yıl geriye uzanır⁸.

Altmışlı yılların sonunda Almanya'da yayımlanan İtalyan dergisi *Corriere d'Italia*'da 'L'etterature Gast' başlıklı bir yazı çıkar. Yazı İtalyanca olduğu için pek dikkatleri çekmez. Dergide Almanya'daki işçilerin karşılaştıkları olumsuz olaylardan bahsedilir. Yetmişli yılların sonunda *Südwind-Literatur* adıyla bazı yabancı yazarların birlikte çıkarttıkları bir dizi yayın görülür. 1980 yılında ise yazın ve sanat dergisi *Poli-Kunst-Verein* kurulur. Yine aynı dönemde Türk ve Alman okuyucular arasında kültürel diyalog kurmaya çalışan Ararat-Verlag -yayınevi-önemli görevler üstlenir. Yazının, yalnızca yabancıların yaşadıkları sorunlarla ilgilenmediği, aynı oranda karşılıklı kültür alış-verişine de önem verdiği saptanır. Bu amaca yönelik çeviri ve diğer yazınsal çalışmalarıyla Yüksel Pazarkaya önemli bir konuma sahiptir. Yine 1980 yılında kurulan yazın dergisi *Anadil*'in yaptığı katkılar da göz ardı edilmemelidir.

Seksenli yılların başlarından itibaren değişik yazarlar tarafından üretilen yapıtların yanında, Göçmen Yazını'nın çeşitliliğini ve gelişimini gösteren antolojiler önemli işlevler üstlenmişlerdir. Antolojilerin, yazının imajını, bireysel yayınlardan daha çok belirlediği söylenebilir. Lutz Tantow, 'Göçmen Yazını Almanya'da dergi ve antolojiler yoluyla uzun bir hazırlık dönemi yaşar, daha sonra bireysel yayınlara

⁶ Bkz., Hartmut Heinze, *Migrantenliteratur in der Bundesrepublik Deutschland*, Express Edition, Berlin 1986, s. 34.

⁷ Bkz., Irmgard Ackermann, "Gastarbeiterliteratur als Herausforderung", *Frankfurter Hefte* I, Januar 1983, s. 56.

⁸ Bkz., Gino Chiellino, "Autoren zweiter Klasse, Über das Schubladen-Denken der deutschen Kritik in Sachen Gastarbeiterliteratur", *Vorwärts* Nr. 3, 12.1.1985, s. 24.

karşı bir eğilim saptanır⁹ sözleriyle, antolojilerin son zamanlarda yerlerini giderek bireysel yayınlara bıraktığını belirler. Bahsedilen eğilim, yazıları ilk kez antolojilerde yayınlanan Türk yazarlarından Bektaş, Dikmen ve Savaşçı'da görülmektedir. Adı geçen yazarlar, antolojilerde çıkan şiir ve öyküleri kanalıyla tanınmaya başlarlar. Fakat Türk yazarlarının büyük bir kısmı çalışmalarını antolojiler dışında okuyucuya ulaştırmaya yönelmişlerdir. Almanya'daki Türk yazarlarının öncüsü konumundaki Aras Ören 1973'den beri çok sayıda kitap çıkarmıştır. Yine Aysel Özakin, Yüksel Pazarkaya ve Saliha Scheinhardt gibi Türk yazarları da antolojiler dışında ürünlerini okuyucuya değişik yayınevleri kanalıyla sunmuşlardır.

Bu yazın bütünyesinde çalışmaları olan yazarların çoğunun, yazınsal tür olarak şiirleri, kısa öyküleri çok az da olsa masal ve romanları benimsedikleri görülür. Genelde yazarların, gelmiş oldukları ülkenin sözlü yazın geleneklerine dayanan halk türkülerinden, hikayelerinden, masallarından, destanlarından ve fıkralarından esinlendikleri söylenebilir. Gino Chiellino, yazarların ülkelerinde hala yaşamakta olan bu türleri benimsemiş olmalarını, aslında yeterli yazınsal alt-bilgiye sahip olmadıklarının bir göstergesi olarak değerlendirmektedir¹⁰. Belirttiği üzere yazınsal ölçütlere sıkı sıkıya bağlı kalmayan, daha çok yabancıların yaşadıkları gerçekleri yansıtmayı deneyen yapıtların düzeyi, yaşanan somut gerçekleri ortaya koyabilme yetenekleriyle yakından ilgilidir. Yüksel Pazarkaya bu konuda şunları söyler:

İyi bir şiirin, öykünün, romanın ya da tiyatro yapıtının yazınsal ölçüler açısından düzeyi pek önemli değildir. Önemli olan yazarların, yabancıların karşılaştıkları sorunları yeterli ölçüde ortaya koyup koyamadıklarındır¹¹.

İşlenen konular önceleri yolculuk, memleketten ayrılış, yeni bir topluma katılma, edinilen ilk izlenimler ve beklentilerden oluşmaktaydı. Bunlara ek olarak dil sorunları, çalışma izni, bürokratik engeller de ele alınır. Memleket özlemi ve yabancılaşma gibi konulara da yer verilir. Sonraları konular soyut alemden -sevgi, özlem, ayrılık vb.- günlük gerçek yaşama kadar uzanan bir alana yayılır. Ülkeye duyulan özlem, gurbet ve kimlik sorunları yanında, yabancılarla Almanların birbirlerine karşı tutumları, getto yaşantısı, resmi kurumlarda ve iş yerlerinde karşılaşılan güçlükler ve yabancı düşmanlığı da işlenen önemli konular arasındadır. Hartmut Heinze, konuları üç başlık altında toplar. Ağırılık sırasına göre bunlar: Karşı

⁹ Lutz Tantow, "Heimat in der Fremde, Tendenzen und Perspektiven der deutschen Literatur von Auslaendern", *Die Zeit* v. 5.10.1984.

¹⁰ Bkz., Andrea Zielke, *Standortbestimmung der 'Gastarbeiterliteratur' in deutscher Sprache in der Bundesdeutschen Literaturszene Kasseler Materialien 6 zur Auslaenderpaedagogik*, Gesamthochschul-Bibliothek, Kassel 1985, s. 24.

¹¹ Monika Frederking, *Schreiben gegen Vorurteile, Literatur türkischer Migranten in der Bundesrepublik*, Express Edition Berlin 1985, s. 43.

karşıya olunan 'gerçeklik', 'kimlik arayışı' ve 'uyum sorunudur'¹². Yazarların çoğu, her gün yaşanmakta olan gerçekleri şiirlerinde öykülerinde kaleme alırlar. Bu gerçekler Alman toplumuyla birlikte yaşamının değişik alanlarındaki zorlukları içine alır. Yabancı işçilere karşı iş yerlerindeki aşağılayıcı, suçlayıcı davranışlar açık bir biçimde gözler önüne serilir. Bu tür olaylar anlatılırken, şikayet edici ve gerçekçi bir anlatım biçiminin kullanıldığı dikkatleri çeker.

Bu yazın bünyesinde yazar olarak etkinlik gösterenleri I. Ackermann dört grupta toplar: 'Öğrenciler', -öncelikle germanistik öğrencileri- 'çevirmenler', 'işçi grupları ve sosyal görevliler,' ikinci kuşak olarak adlandırılan 'işçi çocukları' ve sayısı az fakat önemli bir grup da 'ad yapmış yazarlardır'¹³. Adı geçen gruplar arasında kesin bir sınırın olmadığı saptanabilir. Almanya'da yazarlığa başlayan ve işçiler grubuna dahil edilenlerden H. Bektaş, A. Ören, F. Biondi seçkin kişiliklerdir. Sayıları az fakat Almanya'ya gelmeden önce de yazdıklarıyla adından söz ettirmiş D. Akçam, Ö. Polat, V. Öngören ve Y. Pazarkaya ön sıralarda yer alan yazarlardandır. Göçmen Yazını alanına giren yazarların, Almanya'ya gitme nedenleri farklılık gösterir. Bazıları mesleki bir eğitim amacıyla gitmiştir. Bu amaçla Almanya'ya giden yazarlardan Aktoprak, Naoum, Ndongy önemli adlardır. Bütün yazarları işçi sınıfına dahil etmek de yanlış olur. Yalnızca yaşlı yazarlardan bir bölümü işçiler grubuna dahildir. Vito d'Adamo, Guiseppo Frerenz, Giancarlo Scoiden, Fethi Savaşçı bu yazarlardandır. Akademik çevredekiler de yazının gelişmesinde büyük pay sahibidirler. Abate, Chiellino, Larramendi, Özakin, Savaşçı, Toufig, Tekinay bunlardan bazılarıdır. Öte yandan çocukluk ve gençlik yıllarının büyük bir kısmını Almanya'da geçiren, ana-dilleri gibi Almanca'yı çok iyi kullanabilen yazarların da giderek çoğaldıkları görülmektedir.

Bugün Almanya'da yabancılar tarafından üretilen yazının hem adı hem de konumu hakkında bir tartışmanın sürdüğü de gözlemlenmektedir. İş-gücü olarak Almanya'ya giden yabancıların, ekonomik koşullarını düzelttikten sonra geldikleri ülkelere tekrar geri dönecekleri varsayılarak, onların bu ülkede kalıcı olmadıkları, başka bir söylemle konuk oldukları düşünülmekteydi. Bu bağlamda yazının ilk ürünleri 'Konuk İşçi Yazını' (Gastarbeiterliteratur) kavramı kapsamında algılanıp değerlendirilmeye başlar. Bu adlandırmada, yazarların konuk işçi olmalarının mı yoksa ele alınan temaların bu ülkeye konuk olarak geldikleri söylenen işçilerin sorunlarından oluşmasının mı daha etkili olduğu sorusuna, doyurucu bir yanıt vermenin olanaksızlığı ortadadır. Ancak iş-gücü olarak Almanya'ya giden insanlar, düşüncülerinin tersine bu ülkeye yerleşerek ya da geldikleri ülkelere dönmeyerek konuk olmadıklarını gösterirler. Yabancıların Almanya'da kalıcı oldukları gerçeğinden yola çıkılarak, sonraki dönemlerde 'Konuk İşçi Yazını' kavramı yerini, 'Yabancılar Yazını' (Ausländerliteratur) kavramına bırakır. Yazarlar daha önce sanıldığı gibi artık yalnızca işçi kesimine üye kişiler değildir. Değişik nedenlerle -

¹² Hartmut Heinze, a. g. y., s. 47.

¹³ Hartmut Heinze, a. g. y., s. 39.

siyasi, ekonomik, eğitim vb.- Almanya'ya gidip oraya yerleşenler de yazın yaşamına girerler. Seksenli yılların sonlarına doğru ise, bugün de yaygın bir biçimde kullanılan 'Göçmen Yazını' (Migrationliteratur) kavramı benimsenir. Zaman zaman da 'Yabancı Olanın Yazını' (Literatur der Fremde) ya da çok kültürlü yaşamın bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilecek 'Kültürler Arası Yazın' (Interkulturelle Literatur)¹⁴ kavramlarının kullanıldıkları dikkatleri üzerine çeker.

Yazının adlandırılmasıyla ilgili yaşanan tartışmalara ek olarak, hangi çerçevede ele alınması gerektiği noktasında da yoğun tartışmaların olduğu kolaylıkla saptanabilmektedir. Başka bir biçimde söylemek gerekirse; yazının Alman yazınına mı, yazarların geldikleri ülke yazınlarına mı dahil edileceği yoksa yeni bir oluşum olarak mı görüleceği konusunda tartışmaların yaşandığına tanık olunmaktadır. Yazın kişilerin, yani yazarların kökenlerine bakarak yazılanların gelinen ülke yazınının bir uzantısı olarak görenlere karşılık, yazın dilini, yani Almanca'yı ölçü olarak yazın Alman yazınının bir parçası olarak görenler de vardır. Her iki yaklaşımın karşısında üçüncü bir yaklaşımın varlığı da dikkatlerden kaçmamaktadır. Sonuncu yaklaşımı benimseyen kesimde yer alanlar yazını, 'yeni bir oluşum' olarak görme eğilimi içindedirler. Almanya'daki Türk yazarlarıyla ilgili düşüncelerini açıkladığı yazısında, bu grubu temsil eden Sargut Şölçün önemli sayılabilecek şu saptamayı yapar:

"Bütün bunlara rağmen, Almanya'daki Türk yazarlarının metinleri, ne Türkiye'deki edebiyatın bir uzantısıdır, ne de Alman edebiyatının bir parçasıdır. Bunlar bir yeniliğe (sembiyoz mu acaba?) dikkat çekmektedirler ve edebiyata özgü o oyunbozan özellikleri nedeniyle de asla bir kaynaşma belgesi olamazlar. Bu kitaplar, uyum sağlama girişimlerine karşı yazılmış yabancılaştırma efektleridir daha çok"¹⁵.

İster Alman Yazını'nın bir parçası ister yazarların geldiği ülke yazınının bir uzantısı isterse de yeni bir oluşum olarak görülsün, belirli bir Alman eleştirmen çevresi, yazını önyargılı bir yaklaşımla sanatsal ve estetiksel özelliklerden uzak ilk haliyle görmekte ve değerlendirmektedir. Onlara göre yabancı yazarların evrensel boyutları yakalaması, sanatsal ve estetiksel açıdan düzeyli yapıtlar üretmesi olanaksızdır. Daha açık bir söylemle, söz konusu eleştirmen kesimi önyargılı bir yaklaşımla bu yazarları sanatçı-özne olarak görmekte zorlanmaktadır. Bir yerde üst ve alt kültür çatışmasını körtükleyen bir yaklaşım içinde oldukları söylenebilir. Oysa son zamanlarda hem sanatsal ve hem de tematik açıdan hiç de küçümsenemeyecek yapıtlar çıkmıştır. Örneğin Selim Özdoğan'ın yapıtlarında Göçmen Yazını'nın dar kalıplarının aşıldığı gözlenir. Yüksel Pazarkaya'nın da belirttiği gibi, bu yapıtlarda

¹⁴ Kavramlar için bkz., Nilüfer Kuruyazıcı, a. g. m., s. 10.

¹⁵ Sargut Şölçün, "Federal Almanya'daki Türk Yazarları", Cumhuriyet Kitap, 4 Kasım 1988, s. 19.

“Batı gençliğinin duyumsama ve algılamaları, yaşam tavırları anlatılanların kurgu temellerini oluştururlar”¹⁶.

Her ne kadar Şölçün, Göçmen Yazını'nı, 'edebiyata özgü o oyun bozan özellikleri nedeniyle bir kaynaşma belgesi'¹⁷ olarak görmese de, çok kültürlü bir yaşamı paylaşmak zorunda kalan insanların, bu yazın kanalıyla birbirlerini, kültürel yapılarını, yaşam biçimlerini daha iyi anlayacaklarını, böylece kendi yaşantılarını da zenginleştirip renklendireceklerini söylemek olasıdır. Bugün bazı üniversitelerde bu yazınla ilgili ciddi boyutlarda dilsel ve yazın-bilimsel araştırmaların yapılması önemli bir gelişme olarak görülmelidir. Almanya'daki kitapçılarda ve kütüphanelerde Göçmen Yazını ürünlerini oluşturan şiirlere, öykülere, romanlara ve diğer türden çalışmalara rastlamak artık oldukça kolaylaşmıştır. Yeni yeni yapıtların, tanınmış yayınevleri tarafından basılıp satılması, Alman toplumunu, ülkelerinde artık kalıcı oldukları görülen yabancılara daha olumlu bir açıdan bakmaya itebileceği kolayca söylenebilir. Sorunların oldukça karmaşık olduğu bu toplumda, Almanlarla diğer azınlıklar arasında köprü işlevi gören söz konusu yazına çok kültürlü yaşamın bir parçası olarak bakılırsa, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ortamının doğal bir biçimde oluşacağı, çok kültürlü yaşamın sunduğu güzelliklerden yararlanılacağı, varolan ve ileride doğabileceği varsayılan sorunların aşılmasının da zor olmayacağı bellidir. Avrupa kimliği ya da Avrupa Birliği olgusunun arkasında da aslında bu çok kültürlülük yatmıyor mu?

ABSTRACT

This study points out the emergence, the historical development, the subject, the most important authors, and important facts about the function of the Immigrant Literature, which began after the worker immigration to Germany at the beginning of the 1960. It also tries to answer various naming problems and to illuminate the debates on this literature as a genre. This study intends to cast a collective look at this type of literature.

¹⁶ Yüksel Pazarkaya, “Yazın Açısından Almanya'nın Birleşmesi-Türk ve Alman Topuluklarının Kaynaşmasında Ayrışım”, *Gurbeti Vatan Edenler*, Yayına Haz: Mahmut Karakuş-Niltüfer Kuruyazıcı, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001, s.65.

¹⁷ Sargut Şölçün, a. g. m., s. 19.